

nostra prohibuerimus, ne in provincia Cantuarien. Ecclesia, donec de causa ipsa cognoscatur, ante te crucem deferre aliqua ratione audeas. Quia igitur per dil. fil. nostros L. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quod te de possessione huius rei, quam tu, & antecessores tui habuisti, ante cognitionem iudicii spoliassetis, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & iura tua integra, illibataque servare, presentibus literis.]

CAP. II.

Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugati.

Clemens III. a (an. 1190.)

Audabilem: [& infra.] Quæris, quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum: [& inf. 1] Ad quod e breviter respondemus, quod conjugum alteruter accusatus ante probatam accusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

[1 Aut quandiu dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexander III. aperte prohibeat, ne ab invicem, donec iusta fiat cause examinatio, separentur, & Symmachi Papa contineat institutum, ut Prelatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ obijciuntur, luce clarescant, relinquere non debeat a subiectis in presenti articulo.]

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, ita quod rehaberi non potest, debet æquivalentem substituere in locum illius, quam alienare non poterit. h. d. cum seq.

Innocentius III. Abbati, & Conventui sancti Sylvestri. (an. 1199.)

Ecclesia sanctæ Mariæ d in via lata contra Joannem de Ateja (qui quidam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere) movit sub L. Iudice quæstiones e: [& infra.] Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt in locum, & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in iudicio, in vanum laborem, monasterio vestro minime possidente) sit, quod evincere valeat, & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

Ecclesia sanctæ Mariæ f: [& infra.] Possessionem, qua fuerat, prætermisso iuris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat g: [& infra.] Nos quid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus, & inane: [& inf.] Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo assignastis, neque restituere poteratis Ecclesiæ spoliata: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari: quas cum alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus a creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignaverunt.

CAP. V.

Lis decidenda est secundum iura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium imperatum lite pendente, nisi de litis pendenti mentionem faciat.

a al. Celestinus. b Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. c Ad quod tibi breviter &c. d Sup. c. 10. de constit. e quæ hic abscissa sunt, supra integra posita sunt. c. 10. de constit. f Super de constit. cap. 10. in tercio, sub tit. de restitut. spoliat. g l. iuste possidet. & ibi Bartol. de re iudic.

Honorius III. Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parisien. [an. 1221.]

Dilectus filius, magister A. persona Ecclesiæ de Bassevilla, expoluit coram nobis, quod cum inter prædecessorem suum ex parte una, & Priorem, ac Monachos de Bassevilla ex altera, super decimis novalium intra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emerisset, ea pendente coram Iudicibus delegatis, Abbas, & Conventus majoris monasterii Turonen. quibus subsunt Prior, & Monachi suprascripti, pro se, ac membris suis obtinuerunt a sede Apost. indulgentiam super perceptione huiusmodi decimarum: cujus prætextu Prior, & Monachi suprascripti decimas sibi vindicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eisdem Iudicibus injungatis, ut (indulgentia non obstante prædicta) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

TITULUS XVII. DE SEQUESTRATIONE & POSSESSIONUM, ET FRUCTUUM.

CAP. I.

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus fuerit inde violenter ejectus. Vel notabilius sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum evitandum revocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.

Innoc. III. Mediolanen. Archiep. [an. 1206.]

A hoc unxit nos Deus: [& infra.] Abbas de Regula d nobis exposuit, quod cum M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum, & monasterium suum fuerat agitata, obtinuerat Veronenf. Episcopo literas destinari, & ipse super iudicio possessorio partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, Procuratore ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intentare volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirasse, asserens causam possessionis tantum, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronuntiaverat, semel functus officio suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: [& inf. 1] Sed Iudex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter ejusdem contumaciam mitti decrevit, a qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium ejecit: [& infra. 2] Cel. Papa prædecessor noster sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis, quam proprietatis fuerat Iudici delegata, cum absolute, & indistincte commissa fuerit, & ejus contentia dividi non deberet: prælibatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcepit, injungens Regin. & Mutin. Episcopis, ut de causa possessionis, & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [& infra. 3] In eum statum contentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis, & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis commisit, mandato sequestrationis penitus revocato: [& infra.] Ne autem monasterio videamur in suo iure deesse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas sibi restituendas esse censuimus: & a te sufficientem præberi standi iudicio cautionem.

[1 Ad

a Bacervilla. al. Bassavilla. b In nonnullis antiquis ita: De sequestratione possession. rerum, & fructuum. al. possessionis. c Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. d al. de Stragula. al. Orcentii de Regula Ord. S. Bened. diocesis Tarniensis. e Sic abscissum.

[1 Ad hæc pars monasterii inter alia respondebat, quod causa, quæ inter Archiepiscopum, & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolute, & indistincte commissa, & sic contentiam causæ dividi non debere dicebat, in hanc nimirum, & alias rationes cum Iudex plenius advertisset, & actorem, &c. ut hic.]

[2 Cumq. processu temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent, bon. mem.]

[3 Nos autem suprascripto Alberi mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.]

CAP. I. I.

Si missus in possessionem causa custodia fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum aliis sequestrantur.

Honorius III. Priori Deben. & Decano de Calinen.

[an. 1220.]

Dilectus filius a R. Rector Ecclesiæ de Bethusia, sua nobis petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria b ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quæstio verteretur, Iudices ipsi prædictos Abbatem, & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiæ causa custodia induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro suæ ditrahunt libito voluntatis c. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneritis, in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

Si reus possessor appellat a sententia contra eum lata, licite rei petita fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. [an. 1232.]

Ab eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis [si dissipentur ab ipso] possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITULUS XVIII. DE CONFESSIS.

CAP. I.

Ad solum dictum contentis crimen proprium, non est alteri infligenda poena aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. [an. 1190.]

Cum monasterium: [& infra.] Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter d perpetrasset proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus poenæ e subdendos: cum f secundum utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientis interrogari non debent, [& crimine læsæ majestatis excepto] de reatu proprio contentis periculosa confessio non est adversus quemlibet admittenda. Si tamen eos infamia huiusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. I. I.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per ejus confessionem, punitur poena ordinaria, etiam si directè contra eum non agatur. h. d. secundum glossam. Et est casus notabilis, & verus in se. Vel summa sic secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sentit gloss. licet non perfecte explicet: Si quis confiteretur

a De materia hujus cap. vid. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata super de iudic. Socin. in Reg. 458. verbo sequestrato. b Glocestria. c Adde, ista verba importare liberum arbitrii. l. 1. ff. de re mil. & ibid. Bart. d In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & cetera. e Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus ff. de quæstion. l. al. quia.

crimen in iudicio incidere, potest Iudex ordinarius novum inchoando processum, illum punire poena ordinaria. h. d. singulariter Abbas.

Innocentius III. Canonice de Bethlehem.

[an. 1208.]

Cum super electione a Bethlehem. Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur b: [& inf.] Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in iure confessus, quod pro præstando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos [quoniam vitium huiusmodi persequi volumus, ut debemus] ipsam per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio, & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in iure per Oeconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen revocari, si ante fructum negotium doceatur per errorem facti emanasse. h. d.

Gregorius IX. B. c. Iudici Viterbiensi,

[an. 1232.]

Ex parte Abbatis, & Conventus monasterii sancti M. fuit propositum, quod cum inter ipsos ex parte una, & V. nomine suæ uxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati quædam per errorem facti fuit in iure confessus, ex quibus timet d sibi præiudicium generari. Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de huiusmodi poterit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præiudicium generetur.

TITULUS XIX. DE PROBATIONIBUS.

CAP. I.

Reus actori suæ propria instrumenta edere non tenetur: ita communiter summatur.

Gregorius Tancredo Regi Vincestriæ. e [an. 597.]

Ex epistolæ verbis f: [& infra.] Tua excellentia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus g pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem, & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, ea, quæ contra te sunt, apud te metipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

CAP. II.

Actor, qui plene probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. [an. 1176.]

Sicut b consuetudo laudabilis: [& infra. 1.] Sane quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cum aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus non habetur. Nos cum tunc demum ad huiusmodi sit suffragium recurendum, cum alia legitime probationes deesse noscuntur, talem consuetudinem reprobamus.

[1 Nulla debet novitate convelli, sic quod noscitur moribus introductum, obvia ratione non debet dissolvi.]

CAP. III.

In communi iudicio probant actor, & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foreat actor.

Q 2

Lucius

a Cap. un. eod. tit. in 3. compil. b quæ hic desunt, reperies sup. c. cum supra. de causa poss. & propr. c Bich. d. in Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur, timent. d Alias, Tancredo: videtur esse Gregorius VII. al. Tatavedo Regi Visigoren. sed legendum est Recaredo Regi Wisigotorum, ex libro septimo Epistol. 112. sive 126. Reg. B. Greg. f Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. g quod. h Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. i alit. probationis.

Lucius III. Cistren. a Episcopo. (an. 1181.)

Ex b literis tuis intelleximus, te, & Archidiaconum con-
fines habere Præbendas in villis, quas singuli singulas
possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam
agitari, eo quod dicas eum antiquos fines egressum, par-
temque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente,
se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum
spatio inconcussa: tu autem, quod per idem tempus quie-
te illam possederis, asseveras: quare utrum incumbat peti-
tori, vel possessori probatio, quævisisti. Ad quod scire de-
bes, quod iudicium finium regundorum tale est, ut in eo
utraque persona vices duorum habeat, videlicet actoris, &
rei. Unde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem
Iudicis instruendam: quibus examinatis, Iudex quos præ-
cellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quod si ambarum partium testes sint æque idonei, pos-
sessoris testes præferentur, cum promptiora sint iura ad
absolvendum, quam ad condemnandum: præterquam
in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales
fuerint, pro libertate sententia proferetur: nam possessoris
probationem aliquando dari, juris manifesti est, cum iure
cautum sit, quod qui obijerit præscriptionem longis-
simi temporis (quam nemo recte objicit, nisi qui possidet)
& eam probaverit, in causa debeat obtinere.

C A P. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum juramento, uxorem
se cognovisse, si uxor per matronas attestantes, per ipsius
corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. Præposito sancti Cataldi, &
Archipresbytero Casæ majoris.

(an. 1187.)

Proposuit, e quod causa matrimonii, quæ inter O. de
Cafa nova, & O. mulierem vertitur, tibi fuit de man-
dato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præ-
sentia constitutæ, mulier proposuit, se nec a viro cogni-
tam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio juramento,
quam testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum
corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per
juramentum suum contrarium asserente: [& infra. 1] Vi-
detur igitur nobis, quod juramento puellæ, & testimonio
d illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

[1 Vos in negotio procedere nolistis, donec de hoc no-
strum consilium haberetis.]

C A P. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis
reprobare instrumentum falso confectum nomine universitatis.

Clemens II. e (an. 1046.)

Tertio f loco fuit a nobis ita quæsitum: Ecce quidam
regularis sigillo Capituli quoddam instrumentum cui-
dam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio quarun-
dam rerum Ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhi-
bito in iudicio, Procurator universitatis illud asseruit de
assensu Conventus non fuisse confectum, & adulterinum,
vel furtivum esse sigillum g. Cumque fratres ad per-
hibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quod
quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consi-
lium totius Conventus, & vox fuit unanimes, quod no-
lebant alienationem rerum illarum, sed res domus inte-

a al. Hebrensi Episcopo. al. simpliciter habetur, Lucius III.
fortassis legend. Alexander III. Cistrensi Decano, ut post Concil.
Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 2. habetur. c. 2. eod. tit. in 1.
comp. b al. ex literis tuæ fraternitatis. c Cap. 2. eod. tit. in 2.
compil. & ad intellectum hujus cap. & gloss. hic vide Dominicum
Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 34. quæst. 1. artic. 2. ubi
plene & eleganter. d alias, testimoniis, e al. III. p. c. bon.
mem. f Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat. g vide text. in l. quæ de
rota. §. incerta. ff. de rei vend.

gras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil
pars adversa probavit, respondemus secundum asseritionem
testium tantummodo iudicandum.

C A P. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimen-
to, & publicatis attestacionibus, alii testes super defectu im-
pedimenti admittendi non sunt.

Idem Clemens (al. III. an. 1090.)

Juravit a quidam (ut asseris) se quandam in uxorem
legitimam accepturum: quam cum vellet traducere,
quidam juramentum, secundum morem exhibitus, legitime
probaverunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi
invicem attingere.

Quia vero requisisti a nobis, quid agendum sit, cum
quidam alius probare velit contra prædictam probationem
juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nul-
lo eos sese consanguinitatis gradu contingere: responde-
mus, quod standum est probationi priori.

C A P. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, &
procuracione repellitur. h. d. & hæc summario convenit textus
& titulus. & nullam patitur calumniam, & ideo eam tene.

Innocentius III. Archidiacon. Parisiens. & Magi-
stro R. de Corfen. Canonico Novism.

(an. 1208.)

Post b cessionem: e [& infra.] Cum igitur per literas
Iudicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur
contrarium) nobis constiterit, quod VV. excommunicatus
erat, cum procuracionis officium assumpsit: ipsum tanquam
Procuratorem non duximus admittendum.

C A P. VIII.

Si rogatus restituere totam hereditatem, eo sine liberis dece-
dente intrat monasterium, evanescit fideicommissum, & heredi-
tas applicatur monasterio: nec ad invalidandum ingressum suffi-
cit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso gemitus
probetur ingressus. h. d. intelligendo, quod substitutio
fuit fideicommissaria. Si vero fuit directa, summa sic: Substi-
tutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum
monasterii: & tunc adde id, quod est in primo summario
ibi: Nec ad invalidandum, & c. usque ad finem, & uterque
intellectus est verus in se. Dicoramen, quod primus est verior,
quod hic fuit substitutio fideicommissaria [licet Dom. And. dicat
hic, quod fuit compendiosa.]

Idem Abbati, & Conventui Cassen. d

(an. 1207.)

In e præsentia C. sancti Hadriani Diaconi Cardinalis G.
& B. fratres vestro Syndico constituto coram ipso fece-
re proponi, quod cum quondam A. frater ipsorum conde-
ret testamentum, M. filium suum sibi heredem instituit,
& præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona
devolverentur ipsius: unde illa, quæ de bonis ipsius ve-
strum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, &
petebant vos super hoc a sua molestatione compesci. Ve-
rum Syndicus ipse proposuit ex adverso, quod præ-
dictus M. monasterio vestro obtulit se, & sua: unde
universa f, quæ habuerat, erant ad monasterium devolu-
ta

a Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & pro intelligentia, vide Domi-
nicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 40. artic. 5. Adde
Concilium Tridentinum, Sess. 24. canon. 3. & in cad. sess. in de-
cretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. & 5. b Cap. 1. eod.
tit. in 3. compilat. c decisionem. d Casemarii, alias Cassenar.
al. Cosæ Marii Verulanens. Diocæs. Ord. Cist. e Cap. 2. eod. tit.
in 3. compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in
Authen. ingressi, & sequentibus Codic. de sacrosanct. Eccles. ubi
plene. f. concordat text. in Auth. ingressi. de sacrosanct. Eccles.
& cap. quid ingredientibus. 14. quæst. 3.

ta a, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant,
restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silen-
tium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit,
quod dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor an-
nis, & quod voti facti pœnitens, quod fervore infirmita-
tis fecerat, post convalescentiam revocavit. [& infra. 1]
Unde cum sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad
ipsum erat ejus hæreditas devoluta.

Verum Syndicus respondere curavit, quod licet dictus
M. de monasterio, sibi Abbas, de sua licentia fuisset egressus,
eidem postmodum se, & sua obtulit humiliter & devote, &
quod ne contra oblationem suam veniret, juramento firmavit.
Quare cum constet, quod idem M. bis monasterio
vestro contulit se, & sua, nec ex adverso probetur, quod
utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probatio-
nem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit:
cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, se-
cundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cum verbum
illud, minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cum
& qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quin-
que, dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum du-
bium, dici non nocebat, cum intra viginti quinque b annos te-
neret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod
factum fuerat a dicto A. c quia tamen intelligendum non
erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi heredem
instituit p, hoc monasterio non nocebat: [& infra. 2] Dile-
ctus filius B. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quod
Syndicus vester intentionem suam plene fundasset, & quod
nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cum etsi
ostensum esset per testes, quod M. suæ oblationis tempo-
re fuerit minor annis: utrum tamen primæ, vel secundæ
oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non
fuisse expressum, de mandato nostro sententiam protulit:
& prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ
a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum,
quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant,
condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate
Apostolica confirmamus.

[1 Veruntamen ex eo, quod M. infra ætatem legitimam in
monasterio Rasomarii obtulit se, & sua, tamen quia quod incon-
sulte fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.]

[2 Cumque Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso pro-
posita fuerant, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia re-
tulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustachii Cardin.
de cause meritis plenius intellexit.]

C A P. IX.

Si actor, & reus in interdico retinende possessionis probant,
obinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime
justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis addu-
xit. h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in
versic. ex præmissis, ponderato versic. maxime.

Idem e Ariminensi Episcopo. (an. 1207.)

Licet f causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. &
Commune Faventia super jurisdictione, honore homi-
nis ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod g
de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: [& in-
fra. 1] Porro attestacionibus publicatis Syndicus Faventi-
norum proposuit, se velle in personas testium ex parte
altera productorum quadam objicere, ac probare, Oeconomo
Ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo in-
terloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cum

a Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita po-
testate testandi, scilicet, per monasterii ingressum. b al. XXX. c
Amato. d Vid. l. si quid, & l. si prædium. C. de præd. min. e
al. Raven. f Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu, vide
Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu fre-
quentium, add. Purpur. consil. 81. vol. 1. f al. quæ.

intra trium mensium spatium, in nostris literis compre-
hensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra
quem terminum pars utraque testes inducere a potuit,
tam in personas testium, quam super negotio principali.
Post hoc idem subiecit in testes prædictos, quod corrupti
falso dixissent. Unde quia talis exceptio non solum ante,
sed etiam post sententiam potest opponi, licet nonnulli
crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi
per excogitatum malitiam ad impediendum processum nego-
tii objecisse: quia tamen nolumus a juris tramite de-
clinare, magistris G. & T. b præcipimus, ut testes, quos
super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret
producentes inter mensum, recipere, & examinare cura-
rent, de singulis circumstantiis c subtiliter inquirentes,
indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradic-
tæ, intra quem, si vellet, ad d reprobationem testium il-
lorum, produceret testes coram eis: [& infra. 2] Quan-
quam autem pars Faventinorum testes multos produxerit
super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanse-
runt concordēs, cum alii sibi in serie sui testimonii
contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii
singulares. Ad reprobandum vero quosdam testium Ec-
clesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidam sint
testes inducti, plures tamen illorum reprobandur, quia si-
bi invicem evidentissime contradicunt: quidam vero alii,
pauci numero, quamvis non reprobandur expresse, usque
adeo tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quod
eorum dictis nulla, vel modica est fides adhibenda e.
Idem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur,
quia non probant illud, ad quod probandum eorum
Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa di-
xissent: quoniam etsi de corruptione videantur aliquid di-
cere, de falsitate penitus nihil dicunt f: [& infra. 3]

Ex præmissis igitur evidenter apparet, quod Ecclesia per
testes numero plures, quibus potius lux veritatis affuit,
qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis tes-
timoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quod a LX.
annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque dis-
trictu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si
Commune Favent. a L. annis citra (sicut videtur testes
eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt su-
pradictis, illa proculdubio sine justo titulo percipere ince-
perunt: cum duo simul eandem rem, & eodem modo
in solidum possidere non possint, maxime g cum iidem
Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex
privilegiis Imperatorum, & Roman. Pontif. Ecclesiæ Ra-
vennatæ concessis, evidentissime colligatur, possessionem
ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cum ergo
constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare
contendunt, minus h juste ac sine titulo aliqua in prædi-
ctis locis temeritate propria occupasse, & Oeconomo ejus-
dem Ecclesiæ petierit, a vi turbativa, seu inquietativa su-
per præmissis Commune Favent. prohiberi: nos recogno-
scentes in hoc casu non sic locum esse interdico, uti possi-
detis, ut dicere debeamus, uti possidetis, ita possideatis:
cum probationes Ecclesiæ longe sint potiores, & ideo fit in
interdico superior, Commune Faventia sibi condemnamus,
super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad
hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad pos-
sessio-

a al. producere. b al. A. c Vide l. ubicunque. ff. de inter-
dict. cum aliis multis. d In pluribus ant. ita: ad reprobationem
illorum, testes produceret coram eis. e al. habenda. f Vide l.
Celsus. ff. de arbit. & l. divus & ibi Bartol. ff. de rei judic. g
al. & maxime. h In uno vetustissimo ita, minus juste ac sine
justo titulo.

testium iudicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per se, neque per alios super his presumat Ravenat. Ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestante. a.

[1 Ceterum, quia utrique parti erat plurimum onerosum testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in præceptis, ut infra tres menses testes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quam in personas testium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenata testium multitudine refrenata, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur. & infra. Sicque postmodum utriusque partis Procuratores cum attestacionibus consignatis ad nostram redierunt presentiam.]

[2 Et eorum dicta fideliter conscribentes XX. dierum spatium utrique parti præferent, infra quod cum attestacionibus ipsis nostro se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ. Partibus igitur comparantibus iterum coram nobis, & huiusmodi attestacionibus publicatis, audivimus quæcumque proponere voluerunt.]

[3 Per multos autem Ecclesie tuæ testes omni exceptione majores probatum esse constat manifeste, Ecclesiam tuam viliam Luci S. Porci, & castrum Areoli a longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu, & jurisdictione, nominatim ex præmissis universis articulis experimentibus jurisdictionem, honorem, atque districtum.]

C A P. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.

Idem Episcopo Tiburtino. (an. 1209. Roma in Campaniam.)

PER b tuas nobis literas intimasti, quod cum T. Tiburtinus civis quandam per septennium habuerit concubina, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus c rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: [& infra 1.] Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter asseruit, & idem T. præfata mulieris præcipue defictus instantia, ipsum suum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præfatio non est standum, d cum nimis indignum sit, [juxta legitimas sanctiones] ut quod sua quique voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

[1 Qui licet a principio dixerit, illum nequaquam filium suum esse, cum illa mulier per septennium eidem cobabitans ex eo minime concepisset, mulieris tandem, & aliorum devictus instantia suum filium recognovit, R. cum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem venisset etatem, & domum Saturnelle sororis ipsius T. frequentaret, que ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnelle filiam, cum qua quotidianam habuit conversationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cum pervenisset ad notitiam Saturnelle, acriter increpavit utramque, & apud se filiam retinens, supradictum R. removit a domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset, quod vir ejusdem Saturnelle eidem R. graviter intermina-

a Vid. l. fin. Cod. de fideicommiss. libert. b Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plene per Petrum Duennam recula 341. & seq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio. Vide Alexandrum consil. 51. lib. 1. & consil. 74. l. 2. c temporis. d Vid. l. generaliter. C. de non num. pec.

batur, in civitatis platea juravit publice coram multis, quod R. supradictam Sophiam propinquitatis linea minime contingebat, affirmans sub virtute præfati juramenti, se de alio, quam de supradicto T. præfatum suscepisse R. Cum igitur nos duxeris consulendos, an mulieris assertioni standum sit in hac parte, & an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, insinuatione presentium tibi respondemus, quod cum idem R. quem

C A P. XI.

Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicii, alias si quid difficultatis emerferit, per superiorem punietur, nec credetur ei super processu, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit.

Idem in Concilio generali. u (an. 1216. Roma.)

Quoniam contra fallam assertionem iniqui iudicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario iudicio, quam extraordinario, Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa iudicii acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint b competenti ordine conscribenda, loca designando, & tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quod originalia penes scriptores remaneant: ut si super processu iudicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deficiat iudicibus, quod per improvidos & iniquos innocentium iustitia non lædatur: Judex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerferit, per superiorem iudicem animadversione debita castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constitit documentis.

C A P. XII.

Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quod nota deliquerit, non est admittenda.

Honorius III. Archiepiscopo London. c & ejus Suffraganeis. (an. 1222.)

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quod Sacerdotes, & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temere innitentes, a criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valent quoquo modo: [& infra 1.] volentes igitur, ut hæc pestis contraria omni juri penitus extirpetur a Clero: mandamus, quatenus in huiusmodi probatione negativa [dum tamen possit affirmativa ex adverso probari] neminem audiatis.

[1 Unde contingat, quod quandoque ad suam purgationem sui similes criminosos adducunt, ut eis debeant in similibus in opportuno tempore respondere, multaque crimina committuntur audacius ab eisdem.]

C A P. XIII.

Fines diocesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.

Idem

a Innoc. III. in Conc. generali Later. c. 38. & Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. ultra tradita hic per doctores vide qua scripsi lib. 3. comment. in direct. inquisitor. Scol. 22. ad de Angelum in l. gesta C. de re jud. & Franciscum Curtium junio-rem tract. feud. p. 7. quæst. 4. ubi multa de his duabus personis loco unius notarii adhibendis. b In Conc. & aliquot antiquis codicibus occurrant. c al. London. al. Lond. Luden.

Idem Avel. & Lameren. Episcop. [an. 1220.]

Cum a causam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Episcopos super suarum limitatione diocesum vertitur, vobis diximus committendam: Mandamus, quatenus secundum divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probabuntur, necnon per testes, famam, & quæcumque alia adminicula, in negotio procedatis.

C A P. XIV.

Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

Idem Episcopo, & Archiepiscopo Senon.

Causam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem, & monacham profiteretur, noscitur agitari: [& infra. 1.] Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars b utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum: volumus, & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas, ac prudentes deputari curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

[1 Quia non ita instructam misisti, frater Archiepiscopo, ut usque ad calculum sententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius instruendam, discret. v.]

C A P. XV.

Acta etiam litis ordinatioria facta coram primis iudicibus fidem faciunt coram c secundis.

Gregorius IX. Præposito sanctæ M. Magdeburgens. & Decano Misnen. [an. 1235.]

Cum bonæ memoriæ: [& infra.] Cum acta originalia dicantur apud priores iudices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si potuerint inveniri d, & si qua partes duxerint legitime proponenda, in scriptis redacta, ad nostram presentiam remittatis. Alioquin cum non revocetur in dubium de contestatione litis super statu Pigamen. monasterii, & quibusdam spoliacionibus contra Abbatem ejus factis a Magdeburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quam causam sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

TITULUS XX.

DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS.

C A P. I.

Breve est.

Ex Concilio Macien. e Matercen.

PLacuit sancto Conventui, ut testes ad testimonium dandum non conducantur pretio, & ut quicumque

a De materia hujus decret. qualiter possint probari fines diocesis, tradit notabiliter Aret. cons. 42. in c. viso consilio. & Alexan. post Bar. in l. cum aliquis C. de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. si cert. per. vide etiam notas nostras in hoc c. b utraque. c Conc. text. & ibi Dd. de test. c. causam que 1. Jaf. & alii in l. is apud quem C. de edend. d vide l. fin. in gloss. C. de probat. Spec. in tit. de prescur. §. ratione forme. e In omnibus manuscr. Maticen. al. Mericen. id Concilium nondum vidimus, desumpsit vero Raymundus hoc: c. ex 2. comp. tit. de test. c. 1.

idonei, & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunos.

C A P. II.

Nulla est receptio testium facta contra non citatum. Gregorius IX. Joanni defensori eunti in Hispaniam.

(an. 603.)

IN a nomine Domini: [& infra.] Quod autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: Et ne postea objiciatur eis, quod per unam partem gesta, & confecta b sunt, oportet, ut testimonia dentur, illo admonto a Judge, aut defensore, venire, & audire testes. Si vero noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte confiterent, sed etiam ipso præsentate facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod contra legem actum est, non habeat firmitatem.

C A P. III.

Mulier testificatur contra Clericum, cum de crimine agitur. Idem Sabino defensori Sardinie. [an. 592.]

Quoniam a aliqua nobis de persona Epiphaniæ Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentius perscruteris: & seu mulieres, cum quibus pergisit dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid sententis, huc festines adducere, quatenus Ecclesiastica districtione liquide possint, quæ vera sunt, aperiri.

C A P. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.

Paschalis Papa. (an. 820.)

IN omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissime, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes, adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit dominus, cum dicit e: Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum: quod si te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Idem alibi affirmat dicens f: Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra g scriptum est, quod duorum bonorum testimonium verum est.

C A P. V.

Dicit, quales esse, & qualiter jurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.

Alexander III.

Quotiens b aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate super sint, vel totidem senioribus, & melioribus loci ejusdem, id debet legitime comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint, ad hoc jurandum inductos

Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & pro bist. ac intelligentia textus videto notas nostras in hoc c. b hæc duo verba, & confecta, in manuscr. codicibus non habentur. c quis. d B. Greg. l. 2. epist. 36. indict. 11. c. 63. & Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & an. & quando mulier possit esse testis in criminalibus, vide plene per Antonium Gomezium tom. 3. varior. resol. c. 12. & per Jul. Clarum in pract. crim. §. fin. qu. 24. e Matth. 18. Luc. 17. f Joan. 8. g Deut. 17. h Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 17. & Cap. 20. eod. tit. in 1. compil.